

ผลของการสอนก่อนผ่าตัดโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และการปฏิบัติตนในผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง

บุญธิดา ลิมาพงษ์ภัส* กาญจนา โกกิลานัน* นงเยาว์ ธิติไพศาล** มนัสนันท์ ศิริสกุลเวอร์จัน**
 วรารัตน์ แย้มโสภี* ฌภัทร ไวปุนินทา* จุฬาลักษณ์ โชติกมณีย์* อัจฉรา ประสทธิสุขสม***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) เพื่อศึกษาผลของการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้และการปฏิบัติตนในผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังในสถาบันบำราศนราดูรที่มารับบริการในช่วงที่ทำการทดลอง จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน ได้รับการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ และกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวน 30 คน ได้รับการสอนโดยการบรรยาย การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง คือ ผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังและยินยอมในการเข้าร่วมโครงการในช่วงที่ทำการทดลองระหว่าง เดือนตุลาคม 2554 – มิถุนายน 2555 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบความรู้ในการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง และแบบประเมินการปฏิบัติตัวขณะได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังและหลังได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังที่ห่อผู้ป่วย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ทดสอบความแตกต่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ด้วย chi-square test ทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้และการปฏิบัติตน ภายในกลุ่มใช้ Paired sample t-test ระหว่างกลุ่มใช้ Independent sample t-test

ผลการวิจัย พบว่า การสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์และสอนแบบบรรยายส่งผลให้กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีความรู้เพิ่มขึ้น หลังการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) สำหรับด้านการปฏิบัติตน พบว่าการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ทำให้ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องมากกว่าการสอนแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

คำสำคัญ : ความรู้, การปฏิบัติตัว, การสอนด้วยสื่อวีดิทัศน์, ผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง

*พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สถาบันบำราศนราดูร

**พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ สถาบันบำราศนราดูร

***พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ สถาบันบำราศนราดูร, E-mail: ANBIDI.54@gmail.com

Effects of preoperative instruction using multimedia in patients receiving spinal anesthesia

Boontida Limapongpas* Kanjana Kokilanan* Nongyow thitipaisan** Manussanun Sirisakulveroj**
 Wararat yamsopee* Naphat Waipurintha* Chulaluk Chotikamani* Achara Prasitthisuksom***

Abstract

This study is a quasi-experimental research about the effects of video instruction on knowledge and practices in patients receiving spinal anesthesia. It was conducted between October 2011 and June 2012. Samples included patients in Bamrasnaradura institute giving informed consent. Sixty patients with spinal anesthesia scheduled for surgery were randomly divided into 2 groups. Thirty patients were instructed by using video whereas thirty patients were instructed by lecturing. Descriptive statistics was applied. To analyse differences between the groups chi – square test was used. Mean difference between knowledge and practice scores within groups were tested using Paired sample t – test. Independent sample t- test was used to test for the differences between groups.

* Registered Nurse, Professional Level, Bamrasnaradura Infectious Diseases Institute

** Registered Nurse, Senior Professional Level, Bamrasnaradura Infectious Diseases Institute

*** Registered Nurse, Practitioner Level, Bamrasnaradura Infectious Diseases Institute, E-mail: ANBIDI.54@gmail.com

The results showed that preoperative instruction using video and instruction by lecturing both could significantly enhance knowledge in patients with spinal anesthesia ($p < 0.001$). However, preoperative instruction using multimedia was more effective than oral instruction ($p < 0.01$).

Keywords: knowledge, practices, teaching with video, the patients received spinal block anesthesia Howerei,P

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังในปัจจุบัน เป็นการให้ยาระงับความรู้สึกเฉพาะส่วนล่างของร่างกาย เพื่อการผ่าตัดบริเวณต่ำกว่าช่องท้องส่วนล่าง¹ เช่น การผ่าตัดตา การผ่าตัดศอก การผ่าตัดที่ใช้ระยะเวลาไม่เกิน 2 – 3 ชั่วโมง การดูแลผู้ป่วยจึงต้องมีการประเมินและการเตรียมผู้ป่วยก่อนให้ยาระงับความรู้สึก โดยให้ความรู้และแนะนำการปฏิบัติตัวก่อน ขณะ และหลังการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง จากข้อมูลในสมุดทะเบียนผู้ป่วยวิสัญญีสถาบันบำราศนราดูร พ.ศ. 2552² มีผู้ป่วยมารับบริการให้ยาระงับความรู้สึกในสถาบันบำราศนราดูร จำนวน 1,147 ราย มารับบริการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังจำนวน 130 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.33 ของกลุ่มผู้ป่วยที่มารับบริการให้ยาระงับความรู้สึกเพื่อการผ่าตัดทุกวิธี และจากการรวบรวมปัญหาที่พบในผู้ป่วยที่มารับบริการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง พบว่าผู้ป่วยมีความรู้และความเข้าใจที่ไม่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง และจากการสังเกตพบอุปสรรคในการจัดทำคือผู้ป่วยยังปฏิบัติตัวไม่ถูกต้องและไม่เข้าใจว่าให้นอนลักษณะแบบไหน ทำให้ผู้ป่วยนอนตัวเกร็ง ผืนตัวไว ทำให้การให้ยาระงับความรู้สึกวิธีนี้ใช้เวลานาน บางครั้งต้องมีการจัดทำใหม่ ทำให้การให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังเป็นไปอย่างยากลำบาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะสร้างสื่อการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยมีความรู้และสามารถปฏิบัติตัวได้ถูกต้องทั้งก่อน ขณะ และหลังการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง มีความพร้อมทางร่างกายและจิตใจก่อนรับการผ่าตัด ลดอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนอันไม่พึงประสงค์ ได้รับความปลอดภัย เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ป่วยที่มารับบริการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ของผู้ป่วย ที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังก่อน และหลังการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์
2. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วย ที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังในกลุ่มการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์และกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ชนิด control group design คือ มีกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตุลาคม 2554 – มิถุนายน 2555 กลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 60 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองจำนวน 30 คน สอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ และกลุ่มเปรียบเทียบจำนวน 30 คน สอนโดยใช้การบรรยาย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือผู้ป่วยที่มาให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังทุกรายในช่วงที่ทำการวิจัย

เกณฑ์การคัดเลือกเข้าร่วมการวิจัย (Inclusion criteria) ได้แก่ ผู้ป่วยที่มาให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังในสถาบันบำราศนราดูร มีอายุระหว่าง 18 – 75 ปี ASA Physical status ของผู้ป่วย Class 1 – 2 สามารถอ่านหนังสือได้ เขียนหนังสือได้ ไม่มีปัญหาในการได้ยินหรือการมองเห็นดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

เกณฑ์การคัดเลือกออกจากการวิจัย (Exclusion criteria) ได้แก่ ผู้ป่วยที่มีปัญหาด้านสายตาไม่สามารถมองเห็นได้และมีการรับฟังผิดปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. สื่อวีดิทัศน์เรื่องความรู้และการปฏิบัติตัวในการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังเพื่อรับการผ่าตัด
2. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยประกอบด้วยเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ประวัติการได้รับยาระงับความรู้สึก ชนิดของการให้ยาระงับความรู้สึก ชนิดของการผ่าตัด ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ
3. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวนทั้งหมด 13 ข้อ (คะแนนเต็ม 13 คะแนน)
4. แบบประเมินการปฏิบัติตัวขณะได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังของผู้รับบริการที่อยู่ในห้องผ่าตัดและหลังได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังของผู้รับบริการที่ห่อผู้ป่วยโดยผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 4 ข้อ (คะแนนเต็ม 4 คะแนน) โดยให้วิสัญญีพยาบาลเป็นผู้สังเกตความถูกต้องของการปฏิบัติตัวขณะได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังและหลังได้รับยาระงับความรู้สึกที่ห่อผู้ป่วย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity index) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ จำนวน 3 ท่านได้แก่

วิสัยทัศน์แพทย์ 1 ท่าน และวิสัยทัศน์พยาบาล 2 ท่าน ได้ค่า CVI = 0.8

2. การหาความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) นำสื่อวิดีโอทัศน แบบทดสอบความรู้และแบบประเมินการปฏิบัติตัวมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำมาทดลองใช้ในกลุ่มผู้ป่วยที่มาให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังประมาณ 20 ราย ประเมินความเข้าใจในด้านความรู้ การปฏิบัติตัวและสื่อการสอน ว่ามีส่วนใดที่ต้องแก้ไขหรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับปัญหาที่พบ ก่อนนำมาใช้จริง หาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรครุเดอร์ริชาร์ดสัน 21 (Kuder Richardson 21 หรือ KR – 21) ได้ค่าความเที่ยง 0.67

3. การทดสอบประสิทธิภาพของสื่อ E1/E2 วิสัยทัศน์พยาบาลจัดสื่อวิดีโอทัศนในการสอน เรื่องความรู้และการปฏิบัติตัวก่อนการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังขณะให้ยาและหลังการให้ยา นำมาทดลองใช้ในกลุ่มผู้ป่วยที่มาให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังประมาณ 10 ราย ประเมินความเข้าใจในด้านความรู้ การปฏิบัติตัวและสื่อการสอนว่ามีส่วนใดที่ต้องแก้ไข หรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับปัญหาที่พบ ก่อนนำมาใช้จริงและนำวิดีโอทัศนมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านโสตทัศนศึกษาตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อ E1/E2 ได้ค่าเท่ากับ 78.41/84.62 ประสิทธิภาพของสื่อการสอนถือว่ามีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้ จึงนำมาใช้สอนผู้ป่วยเป็นรายบุคคล ก่อนให้ยาระงับความรู้สึกล่วงหน้า 1 วัน โดยวิสัยทัศน์พยาบาลเป็นผู้สอน ดำเนินการสอนประมาณ 15 นาที แล้วประเมินการปฏิบัติตัวขณะผู้ป่วยมาให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง และหลังให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังโดยวิสัยทัศน์พยาบาล

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยผ่านการรับรองของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย สถาบันบำราศนราดูร จากนั้นแจ้งให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนในการดำเนินการและชี้แจงให้ทราบว่าการศึกษาครั้งนี้จะไม่เกิดอันตรายกับผู้ป่วย กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิที่จะเข้าร่วมหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย และจะไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพการให้การพยาบาลในการให้ยาระงับความรู้สึกที่จะได้รับ และให้อาสาสมัครเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย

ตารางที่ 1 ลักษณะประชากรของกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ จำแนกตาม เพศ กลุ่มอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ลักษณะทางประชากร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		p
	จำนวน	%	จำนวน	%	
เพศ					
ชาย	14	46.67	14	46.67	0.613
หญิง	16	53.33	16	53.33	

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเยี่ยมผู้ป่วยเป็นรายบุคคล ก่อนให้ยาระงับความรู้สึกล่วงหน้า 1 วัน ก่อนทำการสอน ให้ผู้ป่วยทำแบบประเมินข้อมูลส่วนบุคคลและแบบประเมินความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง และดำเนินการสอนสำหรับกลุ่มทดลองสอนโดยใช้สื่อวิดีโอทัศนที่จัดเตรียมไว้ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบสอนโดยการบรรยาย หลังจากนั้นให้ผู้ป่วยทำแบบประเมินความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังภายหลังการสอน และประเมินการปฏิบัติตัวขณะผู้ป่วยมาให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังและหลังให้ยา (ประเมินโดยวิสัยทัศน์พยาบาล)

สถิติที่ใช้

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้ จำนวน ร้อยละ
2. ทดสอบความแตกต่างของลักษณะประชากรกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ด้วย chi-square test³
3. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความรู้และการปฏิบัติตนของผู้ป่วยภายในกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ใช้ Paired sample t – test³
4. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความรู้และการปฏิบัติตนของผู้ป่วย ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ใช้ Independent sample t-test³

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไป พบว่าประชากรที่ศึกษา มีทั้งหมด 60 คน ส่วนใหญ่เป็นหญิงคิดเป็นร้อยละ 53.33 อายุเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง 50.40 ปี (อายุต่ำสุด 26 ปี สูงสุด 75 ปี) อายุเฉลี่ยของกลุ่มควบคุม 48.40 ปี (อายุต่ำสุด 23 ปี สูงสุด 75 ปี) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบประถมศึกษา (ร้อยละ 33.33) รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 26.67) และปริญญาตรี (ร้อยละ 20.00) ตามลำดับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ไม่เคยได้รับยาระงับความรู้สึกมาก่อน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างลักษณะประชากร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่าไม่มีความแตกต่าง ดังแสดงในตารางที่ 1

ลักษณะทางประชากร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		p
	จำนวน	%	จำนวน	%	
อายุ					
18 – 25 ปี	0	0.00	1	3.33	0.603
26 – 36 ปี	7	23.33	5	16.67	
36 – 45 ปี	4	13.33	6	20.00	
46 – 55 ปี	8	26.67	10	33.33	
56 – 65 ปี	3	10.00	2	6.67	
66 – 75 ปี	8	26.67	6	20.00	
ระดับการศึกษา					
ประถมศึกษา	10	33.33	8	26.67	0.707
มัธยมศึกษาตอนต้น	5	16.67	8	26.67	
มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	26.67	8	26.67	
อนุปริญญาตรี	1	3.33	4	13.33	
ปริญญาตรี	6	20.00	2	6.67	
ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป					
อาชีพ					
เกษตรกร	0	0.00	1	3.33	0.426
ค้าขาย	5	16.67	0	0.00	
รับจ้าง	9	30.00	10	33.33	
รัฐวิสาหกิจ	2	6.67	2	6.67	
ข้าราชการ	6	20.00	9	30.00	
อื่น ๆ	8	26.67	8	26.67	
รายได้					
ต่ำกว่า 5,000 บาท	4	13.33	1	3.33	0.622
5,001 – 10,000 บาท	9	30.00	9	30.00	
10,001 – 20,000 บาท	9	30.00	11	36.67	
20,001 – 30,000 บาท	3	10.00	6	20.00	
30,001 – 40,000 บาท	3	10.00	1	3.33	
มากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป	2	6.67	2	6.67	

เปรียบเทียบความแตกต่างประวัติการได้รับยาระงับความรู้สึก การใช้ยา และการผ่าตัด ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่าไม่มีความแตกต่าง ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประวัติการได้รับยาระงับความรู้สึก ชนิดการให้ยาระงับความรู้สึก และการผ่าตัด

ลักษณะทางประชากร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		P
	จำนวน	%	จำนวน	%	
ประวัติการได้รับยาระงับความรู้สึก					
เคย	9	30.00	10	33.33	0.786
ไม่เคย	21	70.00	20	66.67	
ชนิดการให้ยาระงับความรู้สึก					
ฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง	1	3.33	0	0.00	0.782
ดมยาสลบ	8	26.67	8	26.67	

ลักษณะทางประชากร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		P
	จำนวน	%	จำนวน	%	
ฉีดยาเฉพาะที่	1	3.33	2	6.67	
ไม่มี	20	66.67	20	66.67	
การผ่าตัด					
C/S	3	10.00	2	6.67	0.635
TR	2	6.67	5	16.67	
Conization	1	3.33	1	3.33	
TKA	12	40.00	2	6.67	
Vein stripping	0	0.00	3	10.00	
Herniorrhaphy	4	13.33	8	26.67	
Fistulectomy	2	6.67	5	16.67	
Uro	4	13.33	3	10.00	
ORIF	1	3.33	0	0.00	
Repair Tendon	1	3.33	0	0.00	
Debridement	0	0.00	1	3.33	

เปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติตนก่อนและหลังการสอน พบว่าก่อนการสอนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีระดับความรู้ไม่แตกต่างกัน หลังการสอนทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับดี และมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน แต่ระดับ

ความรู้หลังการสอนทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนการปฏิบัติตนก่อนและหลังผ่าตัด พบว่าทั้งสองกลุ่มมีการปฏิบัติตามขั้นตอนได้ถูกต้องในระดับดีแตกต่างกันอย่างชัดเจน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความรู้ก่อนและหลังการสอน จำแนกตามกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ลักษณะทางประชากร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		P
	จำนวน	%	จำนวน	%	
ระดับความรู้ก่อนให้สูขศึกษา (N=60)					
พอใช้ (< 60%)	6	20.00	9	30.00	0.424
ปานกลาง (60 – 79%)	11	36.67	10	33.33	
ดี ($\geq 80\%$)	13	43.30	11	36.67	
ระดับความรู้หลังให้สูขศึกษา (N=60)					
พอใช้ (< 60%)	0	0.00	0	0.00	0.172
ปานกลาง (60 – 79%)	3	10.0	7	23.33	
ดี ($\geq 80\%$)	27	90.0	23	76.67	
ระดับของการปฏิบัติตามขั้นตอนได้ถูกต้อง (N=60)					
พอใช้ (< 60%)	0	0.00	2	6.67	0.002
ปานกลาง (60 – 79%)	1	3.33	9	30.00	
ดี ($\geq 80\%$)	29	96.67	19	63.33	

ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง ก่อนและหลังการสอนโดยการใช้สื่อวีดิทัศน์

กลุ่มทดลอง ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง หลังการสอนโดยการใช้สื่อวีดิทัศน์ (\bar{X} =12.47, SD=1.07) มีค่าสูงกว่าก่อนการสอนโดยการใช้สื่อวีดิทัศน์ (\bar{X} =9.27, SD=2.64) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Paired-sample t test พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 4

กลุ่มเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง หลังการสอนโดยการบรรยาย (\bar{X} =10.50, SD=1.54) มีค่าสูงกว่าก่อนการสอนโดยการบรรยาย (\bar{X} =8.50, SD=2.48) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Paired-sample t test พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 4

ผลการทดสอบพบว่า ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) หลังได้รับความรู้จากการใช้สื่อวีดิทัศน์ หรือ การบรรยาย ดังแสดงในตาราง 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง (n=30) และกลุ่มเปรียบเทียบ (n=30)

ความรู้	\bar{X}	SD	t	p	95%CI	
					lower	Upper
กลุ่มทดลอง						
ก่อนการทดลอง	9.27	2.64	-6.323	0.000	-4.235	-2.165
หลังการทดลอง	12.47	1.07				
กลุ่มเปรียบเทียบ						
ก่อนการทดลอง	8.50	2.48	-7.623	0.000	-3.467	-2.000
หลังการทดลอง	10.50	1.54				

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง ก่อนและหลังการสอนสุขศึกษาโดยสื่อวีดิทัศน์ และการปฏิบัติตนหลังการสอนสุขศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบพบว่าการ

ปฏิบัติตนของผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาเข้าช่องไขสันหลังก่อนการทดลอง หลังการทดลอง การปฏิบัติตน ระหว่างกลุ่มทดลอง (n=30) และกลุ่มเปรียบเทียบ (n=30)

ความรู้ และการปฏิบัติตน	\bar{X}	SD	t	p	95%CI	
					lower	Upper
ความรู้ก่อนทดลอง (Pre-test)						
- กลุ่มทดลอง	9.27	2.64	0.505	0.616	-0.989	1.658
- กลุ่มเปรียบเทียบ	8.96	2.48				
ความรู้หลังทดลอง (Post-test)						
- กลุ่มทดลอง	12.47	1.07	2.335	0.023	.112	1.488
- กลุ่มเปรียบเทียบ	11.67	1.53				
การปฏิบัติตน						
- กลุ่มทดลอง	3.97	0.18	3.360	0.002	.158	.642
- กลุ่มเปรียบเทียบ	3.57	0.63				

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การสอนก่อนผ่าตัดโดยใช้สื่อวีดิทัศน์มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง พบว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง ในกลุ่มทดลองที่สอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์และกลุ่มเปรียบเทียบสอนโดยการบรรยายมีความรู้เพิ่มมากขึ้น แต่การสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์มีความรู้เพิ่มมากกว่าการสอนแบบบรรยาย ซึ่งทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ในเรื่องการสอนสุขศึกษาโดยสื่อวีดิทัศน์เรื่อง โรคตับอักเสบจากไวรัสบีในผู้ป่วยและญาติที่มาใช้บริการห้องตรวจอายุรกรรม ผลของการใช้สื่อวีดิทัศน์ทำให้ผู้ป่วยและญาติมีความรู้ดีขึ้นกว่าการบรรยาย⁴

ส่วนการปฏิบัติตนในผู้ป่วยที่ได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง หลังการสอนด้วยวิธีที่ต่างกัน จะทำให้ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องแตกต่างกัน โดยการใช้สื่อวีดิทัศน์ในการสอนทำให้ผู้ป่วยปฏิบัติตนได้ถูกต้องมากกว่าใช้การสอนแบบบรรยายและเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตนขณะได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังของผู้รับบริการที่อยู่ในห้องผ่าตัดและหลังได้รับยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ เรื่องผลการสอนโดยใช้เทปโทรทัศน์และการฝึกปฏิบัติต่อความรู้และพฤติกรรมการดูแลของครอบครัวที่มีสมาชิกผ่าตัดต่อกระดูกในครอบครัวที่มีสมาชิกผ่าตัดต่อกระดูกแบบ ECCE และใส่เลนส์แก้วตาเทียม ผลของการสอนโดยใช้เทปโทรทัศน์และการฝึกปฏิบัติต่อความรู้และพฤติกรรมการดูแลของครอบครัวที่มีสมาชิกผ่าตัดต่อกระดูกดีขึ้นกว่าการสอนแบบปกติ⁵ มีการนำความรู้ไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยได้ถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมการเช็ดตาได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนทุกขั้นตอน และ จากการศึกษา เรื่อง Does an informative video before inguinal hernia surgical repair influence postoperative quality of life ? Results of a prospective randomized study ในผู้ป่วยที่มารับการผ่าตัดไส้เลื่อน 100 คน พบว่า การได้รับข้อมูลก่อนผ่าตัดโดยใช้วีดิโอ ทำให้คุณภาพชีวิตภายหลังผ่าตัดดีขึ้น⁶

ความรู้ในการให้ยาระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังเพื่อรับการผ่าตัดโดยการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์หรือการบรรยายได้ผลที่ไม่แตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันในด้านปฏิบัติตน อาจเนื่องมาจากการใช้สื่อวีดิทัศน์มีทั้งการบรรยายพร้อมกับภาพการแสดงท่าทางให้ดู ทำให้ผู้ป่วยมีความเข้าใจมากกว่าที่จะบรรยายโดยไม่เห็นภาพซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ ซึ่งกลุ่มผู้ป่วยทั้งสองกลุ่มเป็นผู้ที่ได้รับบริการผ่าตัดโดยตรง ทำให้มีความสนใจที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตนในขณะที่ทำการผ่าตัดและหลังผ่าตัด ประกอบกับระยะเวลาที่ให้สุขศึกษากับวันที่ทำการผ่าตัดไม่นานผู้ป่วยยังจำได้และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเลือกใช้วิธีการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ในช่วงที่ผู้ป่วยเข้าพักในโรงพยาบาล และช่วงรอการผ่าตัด
2. ควรประยุกต์ใช้สื่อวีดิทัศน์ในการสอนเรื่องขั้นตอนการรับบริการหรือการปฏิบัติตน ในกลุ่มผู้ป่วยโรคอื่นๆ ที่มารับบริการสาธารณสุขในโรงพยาบาล เพื่อให้ผู้มารับบริการรู้และเข้าใจขั้นตอนในการให้บริการและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะช่วยลดเวลาการรับบริการของผู้ป่วย และบุคลากรด้านสาธารณสุข

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.สุพธิ์ชัย คนกาญจน์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ครบถ้วนและสมบูรณ์มากขึ้น ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณสถาบันบำราศนราดูร ที่อนุญาตให้เก็บข้อมูล ขอขอบคุณแพทย์หญิงศรัณยา ประสิทธิ์ศิริกุล นายแพทย์สุทัศน์ โชตนะพันธ์และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่แผนกวิสัญญีทุกท่าน ที่ให้การช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า

เอกสารอ้างอิง

1. สมาคมราชวิทยาลัยวิสัญญีแพทย์แห่งประเทศไทย. แนวทางปฏิบัติในการทำ Spinal anesthesia [อินเทอร์เน็ต]. 2552 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2552]; เข้าถึงได้จาก: <http://www.rcat.in.th>
2. กลุ่มงานวิสัญญี. สถาบันบำราศนราดูร. สมุดบันทึกทะเบียนผู้ป่วยแผนกวิสัญญี. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2552.
3. บุญใจ ศรีสถิตย์นรากร. ระเบียบวิธีวิจัยทางการแพทย์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ยูแอนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย; 2550.
4. วิไล กิ่งสังวาล. การสอนสุขศึกษาโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องโรคตับอักเสบจากไวรัสบี.วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2547;27(2): 17-22.
5. จิราภรณ์ ชันโททอง. ผลของการสอนโดยใช้เทปโทรทัศน์และการฝึกปฏิบัติต่อความรู้และพฤติกรรมการดูแลของครอบครัวที่มีสมาชิกผ่าตัดต่อกระดูก. [วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2547.
6. Zieren J, Menenakos C, Mueller JM. Does an informative video before inguinal hernia surgical repair influence postoperative quality of life? Results of a prospective randomized study. Qual Life Res. 2007;16(5):725-9.

